

Fra utrygg til trygg tilknytning

På hvilken måte arbeider barnehagelæreren med å skape trygg tilknytning til barn som lever i utsatte livssituasjoner?

Silje Høystakli

kandidatnummer: 6011

**Bacheloroppgave
BHBAC3980**

Trondheim, mai 2020

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMC.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord

Samtidig som jeg har vært i prosessen med å skrive denne bacheloroppgaven har skoler og barnehager i en periode vært stengt som et smittevernstiltak mot viruset covid-19. Jeg har i den anledning tenkt spesielt mye på barn som lever i utsatte livssituasjoner og primært har sin trygghet i barnehagen, og hvordan denne perioden kan ha vært for disse barna. Det får en også til å tenke på hvor viktig arbeidet til barnehagelæreren er, vi kan utgjøre forskjellen i barns liv, og det er med stolthet og skrekkblandet fryd jeg snart vil bære tittelen barnehagelærer og alt det ansvaret profesjonen innebærer.

Jeg vil benytte anledningen til å takke informantene som tok seg tid til å delta i denne forskningsoppgaven – takk for at dere ville dele erfaringer med meg! Jeg vil også takke mine veiledere ved DMMH, Elisabeth Walsøe Lehn og Sølvi Ann Fætten, for god veiledning og alle tips og råd, deres gode og raske tilbakemeldinger har betydd mye for å få denne oppgaven i havn. Sist, men ikke minst vil jeg takke min kjære samboer for tålmodigheten, samt alle kaffekoppene som har blitt servert – det har spart meg for mye tid!

Trondheim, mai 2020

Silje Høystakli

Innholdsfortegnelse

1 INNLEDNING	3
1.1 PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING	3
1.2 OPPGAVENS OPPBYGNING	4
1.3 BEGREPSAVKLARING: UTSATT LIVSSITUASJON.....	4
2 TEORETISK TILNÆRMING	6
2.1 JOHN BOWLBY OM TILKNYTNING	6
2.1.1 Sikker base.....	7
2.1.2 Indre arbeidsmodeller	7
2.2 MARY AINSWORTH OM TILKNYTNINGSMØNSTRE	8
2.2.1 Utrygg/Unnvikende tilknytning	8
2.2.2 Utrygg/Ambivalent tilknytning	8
2.2.3 Utrygg/Desorganisert tilknytning.....	9
2.3 BARNEHAGEN SOM HELSEFREMMEDE OG FOREBYGGENDE ARENA.....	9
2.4 TILKNYTNINGSTILTAK.....	10
2.4.1 Kompenserende tilknytning	10
2.4.2 Mentalisering og regulering av følelser	11
2.4.3 Foreldresamarbeid.....	12
2.4.4 Tverrfaglig samarbeid.....	12
2.4.5 Trygghetssirkelen	13
3 METODE	14
3.1 VALG AV METODE	14
3.2 INTERVJUGUIDEN.....	14
3.3 MITT UTVALG	15
3.4 GJENNOMFØRINGEN	16
3.5 BEARBEIDING OG ANALYSE AV DATAMATERIALET	17
3.6 ETISKE RETNINGSLINJER.....	17
3.6.1 Informert samtykke	18
3.6.2 Konfidensialitet	18
3.7 METODEKRITIKK	18
4 FUNN OG DRØFTING	20
4.1 PERSONALETS KUNNSKAP OG KOMPETANSE	20
4.2 PRIMÆRKONTAKT.....	22
4.3 HJELPE MED Å GJØRE DET UHÅNDBARE HÅNDBART.....	25
4.4 FAGTEAM.....	27
4.5 FORELDRESAMARBEID.....	29
5. AVSLUTNING.....	31
6. KILDELISTE.....	33
7. VEDLEGG	36
7.1 SAMTYKKESKJEMA	36
7.2 INTERVJUGUIDE	40

1 Innledning

«Alle barn fortjener en god start. Barn og unge skal oppleve å lære, leke, utvikle seg og mestre. Trygge rammer er viktig. Trygge barn som trives, lærer bedre.», slik starter stortingsmelding 6 (Kunnskapsdepartementet [KD], 2019). Gode og trygge relasjoner regnes som den viktigste ressursen i arbeid med å fremme livsmestring og psykisk helse hos små barn, og har blant annet betydning for barns motstandsressurser og evne til å lære (Drugli & Lekhal, 2018, s. 115). En trygg tilknytning vil altså kunne danne et viktig grunnlag for flere positive faktorer i barns liv.

Ifølge Mossige & Dyb (2009) (i Øverland, 2017) er det dog mange barn som lever under utsatte oppvekstvilkår, og ikke får den omsorgen de trenger for å utvikle en trygg tilknytning til sine primære omsorgspersoner. Disse barna kan ha utviklet et utrygt tilknytningsmønster som følger av dette. Det kan da være en avgjørende faktor at de får en tilknytning utenfor hjemmet som er god nok til å kunne kompensere for den utrygge tilknytningen. I henhold til kunnskapsdepartementet har barnehagen en viktig rolle i disse tilfellene:

I barnehagen skal alle barna oppleve å bli sett, forstått, respektert og få den hjelp og støtte de har behov for. Barnehagen skal aktivt legge til rette for omsorgsfulle relasjoner mellom barna og personalet og mellom barna, som grunnlag for trivsel, glede og mestring. (KD, 2017, s. 16).

Med innsikt i hvor sentralt og grunnleggende trygg tilknytning er for barns utvikling, og i viten om at noen barn utvikler et utrygt tilknytningsmønster, ønsket jeg med denne oppgaven å undersøke hvordan man kan skape en trygg tilknytning til barn som har et utrygt tilknytningsmønster.

1.1 Problemstilling og avgrensning

På bakgrunn av valgt tema er min problemstilling:

«På hvilken måte arbeider barnehagelæreren med å skape trygg tilknytning til barn som lever i utsatte livssituasjoner?»

Jeg brukte noe tid på å formulere en god problemstilling, men med god veiledning endte jeg opp med en problemstilling som var spesifikk, men samtidig ikke for begrensende for det jeg faktisk ønsket å undersøke. Problemstillingen setter lys på det sentrale i oppgaven: hvordan barnehagelæreren arbeider med at barn som har en utrygg tilknytning får en trygg tilknytning. Et valg som ble tatt i formuleringen av denne problemstillingen var å bruke begrepet *utsatt livssituasjon* for å åpne opp for at det ikke nødvendigvis er omsorgssvikt som ligger til grunn for barnets utrygge tilknytningsmønster. Det er viktig å presisere at det ikke er barnets utsatte livssituasjon eller hvordan man avdekker en utrygg tilknytning som er det sentrale i denne oppgaven, men arbeidet med å skape en trygg tilknytning når dette allerede er et faktum.

1.2 Oppgavens oppbygning

Jeg har valgt å strukturere oppgaven i fem hovedkapitler. I teorikapitlet presenteres John Bowlbys tilknytningsteori som jeg forankrer teorien i denne oppgaven i, videre viser jeg til Mary Ainsworths teori om de ulike tilknytningsmønstrene. Jeg vil så se på den helsefremmende og forebyggende funksjonen barnehagen har og deretter presentere tilknytningstiltakene: kompenserende tilknytning, mentalisering og regulering av følelser, foreldresamarbeid, tverrfaglig samarbeid, og trygghets sirkelen. I metodekapitlet introduserer jeg metodebruk, mitt utvalg, etiske retningslinjer og metodekritikk. Deretter kommer funn- og drøftingskapitlet hvor jeg presenterer funnene: primærkontaktsystemet, regulering av følelser, fagteam, og foreldresamarbeid. Funnene blir drøftet hver for seg, og i henhold til fremstilt teori. Til slutt kommer avslutningen med en oppsummering og konklusjon.

1.3 Begrepsavklaring: Utsatt livssituasjon

Som tidligere påpekt har jeg avgrenset oppgaven ved å bruke begrepet utsatt livssituasjon i problemstillingen som en beskrivende faktor til hvorfor barn kan ha utviklet et utrygt tilknytningsmønster. Før jeg går videre inn på den teoretiske tilnærmingen ønsker jeg å definere dette begrepet.

En utsatt livssituasjon vil jeg si i stor grad handler om risiko- og omsorgsviktsituasjoner. I den

ene delen av skalaen handler det om en form for risiko for barnet. Ifølge Killén (2017) kan omsorgssituasjonen ha vært god nok, men en krise som skilsmisse, arbeidsledighet eller sykdom har ført til at foreldrene ikke lenger har klart å prioritere barnet (s. 57). I den andre delen av skalaen handler det om omsorgssvikt – barn som lever med kronisk utrygghet og uforutsigbarhet som ved eksempelvis rusmiddelbruk og samlivsvold (s. 57). Killén hevder at risiko- og omsorgssviktsituasjoner kan være tilstede fra fødsel av, men også kan oppstå senere i barnets oppvekst og at det kan handle om både kortvarige og langvarige forhold i barnets liv.

2 Teoretisk tilnærming

I dette kapitlet starter jeg med å introdusere John Bowlbys (1907-1990) tilknytningsteori, som jeg har valgt å forankre teorien i denne oppgaven i. I henhold til Hart og Schwartz (2009) oppdaget Bowlby i sin tid at forstyrrelser i barns personlighetsutvikling så ut til å kunne komme av tap av omsorg (s. 64). Dette førte til dannelsen av hans tilknytningsteori om hvordan barns personlighetsutvikling avhenger av relasjonen det har til sine primære omsorgspersoner (s. 64). Jeg har også valgt å bruke Mary Ainsworths (1913-1999) teori om tilknytningsmønstre som er nært knyttet til Bowlbys tilknytningsteori. Med utgangspunkt i Bowlbys tilknytningsteori fant Ainsworth og medarbeidere (1972) ulike tilknytningskvaliteter som jeg senere i teksten presenterer som tilknytningsmønstre (Kvelling, 2015, s. 88). I det følgende underkapitlet vil jeg vise til barnehagens forebyggende og helsefremmende funksjon før jeg presenterer tilknytningstiltakene: kompenserende tilknytning, mentalisering og regulering av følelser, foreldresamarbeid, tverrfaglig samarbeid og trygghetssirkelen. Teorien er valgt ut i fra relevans til temaet og funn jeg har gjort.

2.1 John Bowlby om tilknytning

Det ble først antatt at barn instinktivt utvikler en tilknytning til sin mor fordi hun mater det, en teori Bowlby (1988, s. 38-39) ikke var enig i. Bowlby ble opptatt av det faktum at gåsunger følger etter sin mor fra fødsel av til tross for at hun ikke mater dem, og gjennom en rekke studier fant han dokumentasjon på at funnene om gåsungene også passer mennesker. Ifølge Hart og Schwartz (2009) dokumenterer Bowlbys funn at det kan oppstå følelsesmessige bånd mellom mor og barn uten at hun bruker mat som mellomledd (s. 67). Dermed har barnets behov for beskyttelse, trøst og ro blitt et viktig poeng til hvorfor barn instinktivt knytter seg til omsorgspersonen, og et viktig poeng i Bowlbys tilknytningsteori (s. 67). Slik hevder Hart og Schwartz at man kan forstå tilknytning som en medfødt tilbøyelighet til å kunne knytte seg til individer som kan gi trøst og beskyttelse (s. 65).

Ifølge Bowlby (1969) er de fleste barn tilknyttet til flere personer allerede det første leveåret (i Smith, 2002, s. 28). Det er dog begrensninger for hvor mange tilknytningsforhold barnet kan ha og det er ifølge Smith sannsynlig at barn det første leveåret har et hierarki av to til tre betydningsfulle omsorgspersoner.

2.1.1 Sikker base

I forståelsen av tilknytning er begrepet atferdssystem sentralt (Bowlby, 1988, s. 43). Atferdssystemet beskriver hvordan barnet opprettholder båndet til sin omsorgsperson ved å balansere mellom avstand og nærhet (s. 43). Hart og Schwartz (2009) mener at barnet vil søke nærhet til sin omsorgsperson gjennom å signalisere med tilknytningsatferden – for eksempel gråt – dersom det har behov trøst, og at barnet vil evne å bevege seg vekk fra omsorgspersonen og utforske omgivelsene dersom det er trygt (s. 66). Slik kan man ifølge Hart og Schwartz se at atferdssystemet bidrar til at barnet holder sine omsorgspersoner innenfor visse avstands- og tilgjengelighetsgrenser ved å bruke tilknytningsatferden.

Avhengig av hvordan omsorgspersonen responderer på barnets tilknytningsatferd oppstår det i løpet av barnets første leveår en sikker base som en plattform for barnet (Hart & Schwartz, 2009, s. 71). Dersom barnet opplever at dens omsorgsperson er tilgjengelig og står til disposisjon når det har behov for beskyttelse eller nærhet vil det kunne øke avstanden til omsorgspersonen i visshet om at det vil bli tatt godt imot når det kommer tilbake (Bowlby, 1988, s. 28-29). For å kunne fungere som en sikker base mener Bowlby at det er helt nødvendig at omsorgspersonen evner å forstå og respektere barnet og dets tilknytningsatferd.

2.1.2 Indre arbeidsmodeller

Ifølge Hart og Schwartz (2009 s. 72) vil barnet på bakgrunn av erfaringene det får i utviklingen av den sikre basen danne en oppfatning av hvordan samspill fungerer og hvilken rolle det selv har i samspillet. Disse oppfatningene danner grunnlaget for det Bowlby (i Hart & Schwartz) kaller indre arbeidsmodeller. I henhold til Hart og Schwartz kan de indre arbeidsmodellene best forstås som hypotetiske konstruksjoner i barnet som gjør dem i stand til å forstå omverden, forutsi hendelser og planlegge sin atferd. Killén (2017, s. 53) sammenligner de indre arbeidsmodellene med et filter barnet ser verden gjennom. Filteret gjør ifølge Killén at barnet generaliserer sine samspillserfaringer og forventer å bli møtt av andre slik det har blitt møtt av sine omsorgspersoner. De indre arbeidsmodellene barnet utvikler det første leveåret har i henhold til Killén stor innvirkning på barnet, men hun påpeker at modellene allikevel vil kunne endres og revurderes gjennom hele livet basert på nye erfaringer.

2.2 Mary Ainsworth om tilknytningsmønstre

I Ainsworths observasjoner av små barns adskillelse fra moren oppdaget hun at det var de følsomme og responsive mødrene som hadde trygt tilknyttede barn (Hart & Schwartz, 2009, s. 77). Dette er i tråd med Bowlbys (1988) teori om at omsorgspersonen må evne å forstå barnets tilknytningsatferd for å kunne forsørge barnet med en sikker base (s. 29). Dersom barnet har en sikker base vil denne ifølge Hart og Schwartz bli en del av barnets indre arbeidsmodell og barnet vil danne en trygg tilknytning (s. 77). Et trygt tilknyttet barn vil ifølge Ainsworth (i Hart & Schwartz, s. 79) virke tilfreds, leke aktivt og søke etter omsorgspersonen når det har behov for det.

I noen tilfeller kan tilknytningen derimot ha en kvalitet som gjør at barnet ikke kan bruke omsorgspersonen som en sikker base (Hart & Schwartz, 2009, s. 77). I motsetning til mødrene som hadde trygt tilknyttede barn hadde mødre som var mindre følsomme ovenfor barnas tilknytningsatferd utrygt tilknyttede barn (s. 77). Barnets indre arbeidsmodell vil bli preget av erfaringene det får av at omsorgspersonen ikke responderer på deres tilknytningsatferd og det vil utvikle andre strategier for å sikre seg tilgang til omsorgspersonen (Killén, 2017, s. 39). Disse ulike strategiene, eller tilknytningsmønstrene, har Ainsworth og medarbeidere (1978) identifisert som unnvikende, ambivalent og desorganisert (i Kvello, 2015, s. 89).

2.2.1 Utrygg/Unnvikende tilknytning

Barn med et unnvikende tilknytningsmønster kan tilsynelatende virke som tilfredse og selvstendige barn fordi de ofte er kompetente, og leker og utforsker med minimal referanse til omsorgspersonene (Killén, 2017, s. 39). I henhold til Kvello (2015) er imidlertid grunnen til at disse barna minimalt oppsøker sine omsorgspersoner at de har erfaring med at deres følelser ikke er blitt akseptert og derfor gradvis lært seg å undertrykke sin tilknytningsatferd (s. 89). Dette viser seg spesielt ved at de reagerer svært lite eller ikke i det hele tatt på adskillelse eller gjenforening med omsorgspersonene (Killén, s. 39).

2.2.2 Utrygg/Ambivalent tilknytning

Det er ifølge Ainsworth (i Kvello, 2015, s. 89) to omsorgsformer som kan bidra til at personer utvikler et ambivalent tilknytningsmønster. Den første er omsorgspersoner som periodevis er emosjonelt utilgjengelige (s. 89). Som følge av omsorgspersonens emosjonelle

utilgjengelighet opplever barnet at det må forsterke sin tilknytningsatferd for å få respons fra omsorgspersonen og erfarer at det må kreve av sine omsorgspersoner å få sine behov dekket (89). Disse barna kan oppleves som oppmerksomhetskrevenne og kan være ekstra sårbare for å bli oversett (s. 89).

Den andre omsorgsformen er hvor omsorgspersonen undervurderer barnets modenhet og behandler barnet som mer hjelpeløst enn det er, noe som fører til at barnet blir avhengig av mer hjelp og støtte og fremstår som uselvtendig (Kvello, 2015, s. 89). I følge Killén (2017) kan barn med ambivalent tilknytningsmønster være vanskelig og berolige både ved atskillelse og gjenforening med omsorgspersonene (s. 40).

2.2.3 Utrygg/Desorganisert tilknytning

Det siste tilknytningsmønsteret ble tilføyet av Ainsworths studenter, Main og Solomon, som gikk gjennom Ainsworths datamateriale og oppdaget det desorganiserte tilknytningsmønsteret (Kvello, 2015, s. 89). I motsetning til de øvrige tilknytningsmønstrene mangler ifølge Killén (2017) det desorganiserte tilknytningsmønsteret en strategi; barnet kan vise et bredt spekter av følelser og har ofte en selvmotsigende tilknytningsatferd (s. 42). Dette tilknytningsmønsteret kan oppstå hos barn som opplever at omsorgspersonen er emosjonelt utilgjengelig eller opplever omsorgspersonen som skremmende (Kvello, s. 89). Barnet er redd og avhengig av omsorgspersonen på samme tid, noe som kan føre til forvirring og resultere i den selvmotsigende tilknytningsatferden (Killén, s. 42).

2.3 Barnehagen som helsefremmende og forebyggende arena

I henhold til barnehageloven (KD, 2005) §2 skal barnehagen ha en helsefremmende og forebyggende funksjon. I Rammeplan for barnehagen kan man se at dette blant annet dreier seg om at «Barna skal få støtte i å mestre motgang, håndtere utfordringer og bli kjent med egne og andres følelser.» (KD, 2017, s. 13). Også i stortingsmelding 6 (2019-2020) presiseres dette: «Barna og elevene skal møte tydelige forventninger og få hjelp til å takle både medgang og motgang. Barna og elevene må ha voksne rundt seg som gir støtte og omsorg, [...]» (KD, 2019). Det helsefremmende og forebyggende arbeidet handler altså om å gi støtte og omsorg til barna slik at de kan bli bedre rustet til å håndtere motgang og utfordringer.

I et helsefremmende perspektiv er ifølge Drugli og Lekhal (2018) salutogenese-begrepet relevant – forståelsen av hva som fremmer god helse (s. 22). Den viktigste faktoren i det helsefremmende arbeidet er i henhold til Drugli og Lekhal den trygge tilknytningen fordi den forstås som grunnleggende i utviklingen av andre helsefremmende elementer som følelsesregulering, sosial utvikling, og mestring og læring (s. 51). Disse elementene fremmer ifølge Drugli og Lekhal god helse, men vil også ruste barnet til å håndtere motgang og utfordringer (s. 51), og bidra til barnets «sense og coherence», følelsen av at livet er begripelig, håndterbart og meningsfullt (s. 24). Å fremme en god tilknytning hos barn er altså et helsefremmende og forebyggende arbeid som gir barna et godt utviklingsgrunnlag og fremmer motstandsressurser.

2.4 Tilknytningstiltak

Ifølge Kvello (2015, s. 114) har studier av tilknytning hos 1-2 åringer vist at den utrygge tilknytningen er mindre stabil enn den trygge tilknytningen, noe som gir grunn til å være optimistisk for at man kan hjelpe barn med utrygg tilknytning til å utvikle trygg tilknytning. Kvello hevder videre at praktikere i en årrekke har påstått at nye relasjonserfaringer vil kunne påvirke barnets indre arbeidsmodell og dermed også tilknytningsmønsteret.

Nøyaktig hvordan relasjonsarbeidet skal foregå og hvilken pedagogisk tilnærming man skal ha til barn med utrygg tilknytning avhenger ifølge Killén (2017, s. 113) av hvilket tilknytningsmønster hvert individuelle barn har. Allikevel kan man se det i et overordnet perspektiv hvor Killén peker på at barn som opplever forutsigbare, engasjerte og omsorgsfulle voksne langsomt vil kunne endre sin oppfatning av voksne og seg selv.

2.4.1 Kompenserende tilknytning

Killén (2017, s. 143) hevder at alle barn har behov for trygg tilknytning, også utenfor familien. Hun mener barn som begynner i barnehagen derfor har behov for en egen kompletterende tilknytningsperson som vil styrke tilknytningen de har fra før.

Ifølge Killén vil også barn som lever under risiko- eller omsorgssviktsituasjoner kunne klare seg bedre dersom de har en trygg tilknytning utenfor familien (s. 55). Det hevdes dog av Hagström (2010) og Johannessen (2010) (i Killén) at en kompletterende tilknytningsperson

ikke vil være nok; barn med utrygg tilknytning kan ha behov for en *kompenserende* tilknytningsperson (s. 143). Studier viser ifølge Killén at profesjonelle omsorgsgivere sannsynligvis kan kompensere for den utrygge barn-foreldre-tilknytningen (s. 55). Rollen til den kompenserende tilknytningspersonen er ifølge Killén å være en motvekt til erfaringene barnet har om samspill og seg selv, og avkrefte de negative forventningene barnet har (s. 137). Hun understreker at dette krever en evne til å hankses med svært utagerende eller svært tilbaketrukket atferd, god mentaliseringsevne og et aktivt og kontinuerlig arbeid (s. 143).

2.4.2 Mentalisering og regulering av følelser

I barnehagelærerens arbeid med barn og foreldre hevder Killén (2017) at mentaliseringsevnen er en av de viktigste ressursene man kan ha (s. 130). Hun hevder at denne evnen har betydning både for barnehagelærerens relasjonskompetanse og for utviklingen av gode foreldrefunksjoner. Ifølge Kvello (2015, s. 21-22) handler denne evnen om et oppmerksomt nærvær og en psykisk tilstedeværelse. Appelbaum (1973) (i Kvello) hevder at dette oppmerksomme nærværet har betydning for evnen til å kunne skille mellom meninger og atferd, og danner ifølge Kvello grunnlaget for å kunne være sensitiv ovenfor barnets behov. Slik kan man ifølge Killén forstå at en god mentaliseringsevne gjør oss i stand til å se barnets atferd i lys av dets underliggende sinnstilstander, noe hun mener krever at man behersker å ta barnets perspektiv og evner å forstå hvordan barnet opplever sin situasjon (s. 131). En god mentaliseringsevne bidrar altså til at vi bedre kan forstå hva som ligger bak barnets atferd.

Killén (2017, s. 141) hevder at den underliggende sinnstilstanden som styrer barnets atferd, er følelsene. Hun mener at barn med utrygg tilknytning ofte har vasket med å regulere følelsene sine, og at dette kan føre til en destruktiv atferd. Fordi atferden styres av følelser mener hun at man ikke utelukkende kan fokusere på den destruktive atferden, men at man må hjelpe barnet å regulere følelsene som ligger til grunn for at barnet skal kunne utvikle en sosialt akseptabel atferd. Dette krever ifølge Killén en god mentaliseringsevne – at man tar barnets perspektiv og møter det på en måte som gjør at det føler seg forstått. Slik kan man se at mentaliseringsevnen er sentral for å hjelpe barn med å regulere følelser og støtte dem mot en mer hensiktsmessig atferd.

2.4.3 Foreldresamarbeid

I barnehageloven (KD, 2005) §1 kan man lese følgende: «Barnehagen skal i samarbeid og forståelse med hjemmet ivareta barnas behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling.». Glaser (2018) hevder at samarbeid handler om informasjonsutveksling og drøfting av spørsmål, og at et godt foreldresamarbeid handler om gjensidig tillit og kontakt (s. 59). Glaser viser videre til at et godt samarbeid krever at man møter foreldre med en holdning om at de er viktige ressurser for sine barn (s. 38). Viktigheten av denne holdningen er noe også Kvello (2015, s. 114) viser til ved å hevde at tilknytningen barnet har til sine foreldre er den viktigste tilknytningen det har. Til tross for at barnet kan inngå nye relasjoner hvor det kan oppleve positive samspillserfaringer mener Kvello at endringen fra utrygg til trygg tilknytning kan utebli fordi barnet fortsatt vil ha behov for å opprettholde sin utrygge tilknytning til sine foreldre, nettopp fordi det er deres viktigste relasjon.

Slik kan man i henhold til Kvello (2015) se at å skape en trygg tilknytning til barn med utrygg tilknytning kan kreve mer enn nye positive relasjonserfaringer (s. 114). Siden barnet vil fortsette å være avhengig av sine foreldre kan det ifølge Kvello være hensiktsmessig at de forbedrer sine foreldrefunksjoner, noe som blant annet innebærer forbedring av mentaliseringsevne, sensitivitet og å bli mer forutsigbar for barnet (s. 117). For å få til denne forbedringen mener Kvello at noen foreldre kan ha behov for veiledning (s. 155). I den forbindelse mener Glaser (2018) at barnehagen har en sentral rolle ved at de gjennom sitt tverrfaglige samarbeid kan bidra til foreldrestøttendiltak og foreldreveiledning (s. 39). Mange ansatte i barnehagen er imidlertid ifølge Bratterud og Emilsen (2017) redd for å komme i konflikt med foreldrene (s. 68), og kan ha behov for ytterligere kompetanse til å håndtere foreldrenes mange ulike reaksjoner (s. 48).

2.4.4 Tverrfaglig samarbeid

Det er ifølge Killén (2017) godt dokumentert at arbeid med barn og familier i risiko- og omsorgsviktsituasjoner krever et tverrfaglig samarbeid (s. 197). Et eksempel på slik dokumentasjon kan man blant annet finne i Rundskriv Q-16/2013 om Forebyggende innsats for barn og unge: «Godt forebyggende arbeid vil ofte forutsette samarbeid på tvers av ulike fagområder og forvaltningsnivå.» (Barne- og familiedepartementet, 2013). Bratterud og

Emilsen (2013) hevder at barnehagen ikke innehar alle profesjonene som er nødvendig for å bistå og veilede barn og foreldre i utsatte livssituasjoner, og at det tverrfaglige samarbeidet derfor er nødvendig for at barn og foreldre skal få den hjelpen de trenger (s. 48).

2.4.5 Trygghetssirkelen

Trygghetssirkelen illustrerer barnets behov for at den primære omsorgspersonen fungerer som en sikker base når barnet utforsker og en trygg havn når barnet trenger trøst og nærhet (Powell, Cooper, Hoffman & Marvin, 2013, s. 49). Ifølge Powell et al. kan trygghetssirkelen fungere som et kart som kan hjelpe foreldrene som trenger det til å se hvor i trygghetssirkelen barnet befinner seg. Kvello (2015) hevder at trygghetssirkelen kan veilede foreldrene til å lese barnets behov og atferd slik at de kan møte dem der de er i trygghetssirkelen på en hensiktsmessig måte (s. 111).

3 Metode

I dette kapitlet presenterer jeg metoden jeg har brukt, og hvordan jeg har brukt den. «metode» kan ifølge Dalland (2017) bedre forstås som redskapet jeg har brukt for å samle inn nyttig data for å kunne svare på problemstillingen min (s. 52). Jeg skal også ta for meg de etiske retningslinjene jeg har fulgt og legge frem de kritiske aspektene ved min metodebruk. Metodekapitlet er dermed en vesentlig del av bacheloroppgaven da den presenterer troverdigheten til funnene som er gjort.

3.1 Valg av metode

Dalland (2017, s. 52-53) hevder at det er vanlig å dele metode inn i to ulike hovedretninger: Kvantitative og kvalitative metoder. Når man ønsker å undersøke bredden eller gjennomsnittet av noe mener han at kvantitative metoder er aktuell, og dersom man ønsker å fange opp meninger og gå i dybden mener han at kvalitative metoder er best egnet.

I min oppgave undersøker jeg hvordan barnehagelæreren arbeider med å skape trygg tilknytning til barn med utrygg tilknytning. For å kunne svare på denne problemstillingen på en best mulig måte ønsket jeg å samle inn et datamateriale som gikk i dybden på informantenes erfaringer og meninger fra praksisfeltet, og valgte derfor det kvalitative intervjuet som min metode. Ifølge Brinkmann & Kvale (2015, s. 22) er et intervju en samtale med en struktur og hensikt, med et formål om å frembringe erfart kunnskap hos informanten. De hevder at man bokstavelig talt kan se på et intervju som et *inter view*, med dette mener de at et intervju er en utveksling mellom to personer om et tema de begge er opptatt av. Jeg syntes intervjuet egnet seg best til å samle inn data til min oppgave fordi den muliggjorde at jeg kunne stille oppfølgings spørsmål og tilrettela for at informantene kunne gi utfyllende svar, noe også Larsen (2017) hevder er intervjuets fordeler (s. 29).

3.2 Intervjuguiden

Jeg brukte intervjuguide som et hjelpemiddel for å huske hvilke spørsmål jeg skulle stille, Dalland (2017, s. 78-79) peker også på denne funksjonen hos intervjuguiden. I utformingen av intervjuguiden begynte jeg med å lese relevant teori, noe som utvidet og forbedret min forståelse for temaet slik at jeg kunne stille relevante spørsmål. Dalland støtter denne påstanden ved at han mener at utformingen av intervjuguiden kan fungere som en faglig og

mental forberedelse til intervjuet. Et valg jeg tok i utformingen av intervjuguiden var å stille åpne spørsmål for å legge til rette for at informantene kunne gi erfaringsbaserte og intuitive svar. Når det kommer til strukturen på intervjuguiden valgte jeg å dele den opp i tre deler: innledning, hoveddel og avslutning. Innledningsvis stilte jeg spørsmål som angikk informantenes bakgrunn. At man «varmer opp» informantene med lettbesvarte spørsmål før man stiller de mer utfordrende spørsmålene hevder også Dalland er hensiktsmessig. Hoveddelen inneholdt spørsmål som direkte berørte emnet og som gikk på informantenes erfaringer, og avslutningsvis ga jeg informantene mulighet til å fylle på tidligere svar dersom de hadde kommet på noe mer underveis. Jeg har bevisst valgt å unngå «hvorfor»-spørsmål da dette ifølge Dalland kan føre til at informantene opplever at de er oppe til eksamen og de spontane svarene uteblir.

For å få oversikt over at alle spørsmålene ble besvart valgte jeg å følge intervjuguiden kronologisk. Det hendte at informantene i besvarelsen av et spørsmål også besvarte et spørsmål som skulle komme senere i intervjuguiden. Da jeg kom til disse spørsmålene som allerede var besvart brukte jeg derfor formuleringen: «dette har du jo sagt noe om tidligere, men er det noe du vil tilføye?». Jeg tillot meg også å stille oppfølgingsspørsmål underveis. Noen oppfølgingsspørsmål var allerede formulert i intervjuguiden, og noen stilte jeg utenom intervjuguiden fordi jeg underveis fikk behov for å få en oppklaring eller dypere forståelse for å unngå misforståelser. Denne måten å intervju på kalles ifølge Larsen (2017, s. 99) semistrukturert. Intervjuet er i henhold til Larsen strukturert ved at jeg har intervjuguiden som jeg følger kronologisk, men fordi jeg tillater meg å stille oppfølgingsspørsmål utenom intervjuguiden blir det semistrukturert, altså et delvis strukturert intervju.

3.3 Mitt utvalg

Et valg jeg tok for å sikre et best mulig datamateriale var å kontakte barnehager som aktivt arbeider, eller har arbeidet, med utrygg tilknytning. Å velge informanter på denne måten kalles ifølge Dalland (2017) strategisk og betyr at jeg har valgt informanter basert på barnehager jeg har hatt grunn til å tro kunne bidra med hensiktsmessig informasjon (s. 57). Dette var et valg jeg tok for å sikre god innsikt i erfaringer og meninger fra feltet.

Informantene som er intervjuet i denne oppgaven er to barnehagelærere. De arbeider i ulike barnehager, men i den samme kommunen. Jeg har valgt å kalle dem «Ane» og «Beate». Ane har ni års erfaring som barnehagelærer og Beate har tretten års erfaring og de har begge

arbeidet med barn som har hatt utrygg tilknytning som følge av en utsatt livssituasjon.

3.4 Gjennomføringen

For å få tilgang til feltet kontaktet jeg styrerne i barnehagene jeg anså som aktuelle gjennom en telefonsamtale. Etter telefonsamtalen sendte jeg en oppfølgingsmail med utfyllende skriftlig informasjon om bacheloroppgaven og informasjon angående anonymisering og informantens rettigheter. Styrerne fant deretter en barnehagelærer som samtykket til intervju. Barnehagelærerne kontaktet meg på mail for å avtale tid og sted for intervjuet. Jeg la frem to uker frem i tid hvor jeg ønsket å få intervjuet gjennomført, men innen disse to ukene sto informantene fritt til å velge dag og klokkeslett. Fordi jeg vet hvor travel barnehagehverdagen kan være ønsket jeg at informantene skulle få mulighet til å velge en dag og tid som passet dem best slik at intervjuene i minst mulig grad skulle bli preget av stress. Som intervjuer er det også i henhold til Dalland (2017) min oppgave å vise fleksibilitet (s. 82).

Informantene fikk etter ønske tilsendt intervjuguiden på mail før intervjuet, noe som antagelig både kan få positive og negative konsekvenser. På den ene siden gir det informantene mulighet til å forberede seg ved å reflektere over relevante erfaringer de har, og sannsynligvis bidra til å trygge dem før intervjuet, noe også informantene ga uttrykk for. På den andre siden kan det tenkes at det kan føre til at informantene forbereder seg faglig og at man som følger av dette kan få svar som er mer teoretisk riktig enn erfaringsbasert. Jeg vil allikevel påstå at de positive konsekvensene av å gi informasjonsguiden på forhånd var mer fremtredende i dette tilfellet da de begge snakket fritt og åpent, og stadig refererte til erfaringsbaserte eksempler.

Begge intervjuene foregikk innenfor informantens arbeidstid, dette preget dog ikke tidsrammen på intervjuet da de begge hadde satt av god tid. Begge intervjuene foregikk også på informantenes arbeidsplass, noe som sannsynligvis kan ha vært en betryggende faktor for dem. Ane hadde forberedt et møterom hvor vi kunne sitte ovenfor hverandre, og hvor det ikke var noen form for forstyrrelser. Beate hadde ikke satt av et møterom, noe som førte til at vi måtte låne et kontor. Det var ingen forstyrrelser på kontoret, det eneste som kan ha påvirket intervjuet i negativ grad er at vi ikke fikk sitte ovenfor hverandre, men i stedet satt vedsiden av hverandre slik at vi hadde mindre øyekontakt enn det vi kanskje ville hatt om vi satt ovenfor hverandre. Jeg opplevde allikevel at begge samtalene hadde en god flyt. Jeg brukte

lydopptaker under intervjuene og skrev kun noen få notater på PC. Dette gjorde meg i stand til å være helt tilstede, lytte til det som ble sagt og fange opp mimikk og kroppsspråk, som ifølge Dalland (2017) kan bidra til å understreke eller svekke utsagn (s. 86). Ved å fange opp disse signalene opplevde jeg at det ble mindre misforståelser under intervjuet.

3.5 Bearbeiding og analyse av datamaterialet

En av fordelene ved at jeg brukte lydopptaker er at jeg i ettetid fikk et nøyaktig datamateriale ved at jeg fikk transkribert ordrette uttalelser. Jeg transkriberte begge intervjuene den samme dagen som jeg intervjuet, noe som var tidskrevende og krevde alt av mitt fokus. At bruk av lydopptaker gir et presist datamateriale, og at transkribering er krevende, er faktorer også Larsen peker på (2017, s. 110).

Analysen gikk ut på at jeg studerte likhetene og forskjellene i datamaterialet mitt. Denne måten å analysere på støttes av Larsen (2017, s. 113) som hevder at en analyse handler om å studere mønstre og sammenhenger i teksten. Ifølge Larsen foregår analysearbeidet i kvalitative studier under både forberedelsene, innsamlingen, bearbeidingen og tolkningen. Hun mener allikevel at hovedfasen for analysearbeidet innebærer koding, kategorisering og å finne mønstre. Jeg startet mitt analysearbeid ved å lese gjennom datamaterialet og studere mønstre, likheter og forskjeller. Deretter begynte jeg med utgangspunkt i intervjuguiden å lage kategorier. Hver kategori fikk en egen farge, jeg brukte altså fargene som en koding. Oversikten over kategoriene og fargene ble laget i et eget dokument for å holde oversikt. Deretter begynte jeg å kode datamaterialet inn i de ulike kategoriene ved å markere med de ulike fargene. Dette gjorde at jeg fikk luket ut datamaterialet som ikke var relevant, og lettet mitt arbeid videre med å studere likheter og forskjeller.

3.6 Etiske retningslinjer

Ifølge Brinkmann og Kvale (2015) vil det i den kvalitative forskningen være «[...] en spenning mellom ønsket om å oppnå kunnskap og det å ta etiske hensyn.» (s. 96). Under hele intervjuforløpet, fra planleggingen til ferdig oppgave, måtte jeg stadig ta stilling til etiske hensyn. Jeg skal nå legge frem hvordan jeg har forholdt meg til de etiske retningslinjene under dette forskningsprosjektet.

3.6.1 Informert samtykke

Informert samtykke innebærer ifølge Brinkmann og Kvale (2015) at informantene er kjent med forskningsprosjektets formål og deres rettigheter som informanter (s. 104). Disse opplysningene sendte jeg til mine informanter i et utfyllende skriv i forkant av intervjuene. Skrivet inneholdt også informasjon om hva det innebar å stille som informant, at det var frivillig og at de når som helst både før og etter intervjuet hadde mulighet til å trekke seg. Informasjonen besto også av hvordan opplysningene de ga ville håndteres og oppbevares, og hvem som ville ha adgang til dem. Når jeg møtte informantene til intervju skrev de under på at de hadde lest, forstått og samtykket til informasjonen som sto i skrivet.

3.6.2 Konfidensialitet

Konfidensialitet handler ifølge Brinkmann og Kvale (2015) om en enighet mellom deltakerne om hva som kan deles av datamaterialet de gir (s. 106). Dette handler i stor grad om å holde deltagerens identitet anonym. I den forbindelse har jeg forholdt meg til NSDs retningslinjer for informasjon og behandling av personopplysninger. Dette innebærer at lydopptakeren jeg har brukt har vært godkjent av NSD, og at opptaksfilene ble slettet etter de ble transkribert over på en data med passord. De transkriberte dokumentene inneholdt ikke informantens navn, men ble lagret som «intervju 1» og «intervju 2». I arbeidet med denne oppgaven bruker jeg fiktive navn og deler ikke sensitive opplysninger eller informasjon som kan føre til identifikasjon av informantene eller andre involverte. Dette handler ifølge Brinkmann og Kvale om ansvaret jeg som intervjuer har for å kunne reflektere over mulige konsekvenser for informantene og gruppene de representerer (s. 107).

3.7 Metodekritikk

Reliabilitet handler ifølge Larsen (2017, s. 94) om nøyaktighet og pålitelighet. I kvalitative studier mener Larsen at vurdering av reliabilitet kan være noe utfordrende fordi hva informanten svarer i intervjuet kan påvirkes av situasjonen, hvordan jeg som intervjuer stiller spørsmålet, om spørsmålet er tydelig nok og av hvordan informanten har tolket eller oppfattet spørsmålet. For å sikre en høy reliabilitet kunne jeg i henhold til Larsen utført det samme intervjuet med de samme informantene flere ganger på ulike tidspunkt for å sikre at jeg fikk de samme svarene. Dette er imidlertid et tidskrevende arbeid og ikke realistisk å kunne utføre innenfor denne forskningsoppgavens tidsramme.

Et annet tiltak jeg kunne gjort for å styrke reliabiliteten er å kombinere metoder (Larsen, 2017, s. 95). Slik problemstillingen min er formulert kunne jeg kombinert det kvalitative intervjuet med en den kvalitative observasjonsmetoden da disse to metodene ifølge Dalland (2017) kan utfylle hverandre (s. 98). Jeg valgte allikevel å utelukke observasjon som metode for denne oppgaven av tre grunner. For det første er det å arbeide med tilknytning et kontinuerlig arbeid og en prosess som tar tid. Med tanke på tidsrammen på denne oppgaven hadde det derfor blitt utfordrende å utføre en slik observasjon. For det andre omhandler oppgaven et tema som kan innebære barn og voksne i sårbare situasjoner. Det kunne derfor vært vanskelig å få samtykke til en slik observasjon, og for det tredje by på spørsmål om et etisk hensyn. Tiltak jeg derimot har gjort for å sikre reliabilitet er å stille åpne og ikke-ledende spørsmål og å stille oppfølgingsspørsmål når jeg opplevde at noe var uklart. Jeg var også nøyaktig i transkriberingen av datamaterialet, og systematisk i arbeidet med analysen for å sikre et datamateriale med ordrette sitat.

En annen faktor å ta i betraktning er overførbarheten denne oppgaven har til andre grupper, da kvalitative studier Ifølge Larsen (2017) har som mål å kunne overføre funn til andre grupper enn de som har vært deltagere i undersøkelsen (s. 94). I denne oppgaven har jeg valgt informanter ut i fra hvem som er opptatt av, og arbeider aktivt med å skape trygg tilknytning til utrygt tilknyttede barn. Det vil si at informantene har et godt grunnlag til å kunne bidra med datamateriale, men at oppgaven mest sannsynlig ikke svarer for hvordan alle barnehagelærere arbeider med temaet. På den andre siden vil jeg allikevel påstå at oppgaven har en viss form for overførbarhet fordi den kanskje kan inspirere og hjelpe andre barnehagelærere som står ovenfor en lik problemstilling.

4 Funn og drøfting

I dette kapitlet presenterer jeg funnene som er blitt gjort i analysen av intervjuene med Ane og Beate og drøfter de i henhold til tidligere presentert teori. Jeg har valgt å dele kapitlet inn i underkapitler hvor hvert underkapittel inneholder presentasjon av funn og drøfting da jeg syntes at dette ble mest ryddig for min oppgave.

For å vise til informantenes troverdighet starter jeg dette kapitlet med å vise til deres kunnskap og kompetanse. Videre presenterer og drøfter jeg funnene: primærkontaktsystem, hjelpe med å gjøre det uhåndterbare håndterbart, fagteam og foreldresamarbeid.

4.1 Personalets kunnskap og kompetanse

I spørsmålet om hva informantene legger i begrepet utsatt livssituasjon svarte de tilnærmet helt likt. De mener at begrepet er vidt og at det kan handle om «de mest alvorlige tilfellene», men at det også kan dreie seg om et oppbrudd i barnets liv. Informantene mener at utrygg tilknytning kan utvikles dersom barnet lever i en utsatt livssituasjon. Videre peker de på en rekke uttrykk eller adferd som de blir oppmerksom på og som skiller seg ut i fra deres forventninger om barns utvikling. Dette kan være barn som er flyktige, gråter mye uten å la seg trøste, oppleves som dypt innesluttet, eller har et høyere temperament og er utagerende utover det informantene mener er aldersadekvat. «Man kan se det på blick, væremåte.» (Beate).

Innledningsvis viste jeg til Killéns (2017, s. 57) definisjon av risiko- og omsorgssvikt som en forståelse for hva en utsatt livssituasjon kan dreie seg om. I den ene enden av skalaen handler det om risiko – foreldre som ifølge Killén har gitt «en god nok» omsorg, men som på grunn av en krise har blitt mindre kapable til å prioritere barnet. Jeg tolker det som at det er en slik krise informantene refererer til når de peker på at en utsatt livssituasjon kan oppstå ved et oppbrudd i barnets liv. I den andre enden av skalaen dreier det seg om omsorgssvikt – barn som ifølge Killén lever med kronisk utrygghet, bekymring og uforutsigbarhet. Jeg tolker det som at det er denne delen av skalaen informantene viser til når de bruker formuleringen «de mest alvorlige tilfellene». Ved at informantene viser til risiko- og omsorgssviktsituasjoner slik de gjør mener jeg at det er grunnlag for å si at de har forståelse for at den utsatte livssituasjonen både kan være tilstede fra fødselen av, men at den også kan oppstå senere i livet.

I skildringen om hvordan informantene gjenkjenner en utrygg tilknytning skiller de mellom de ulike atferdene. Dette synes jeg viser at informantene gjenkjenner de ulike strategiene barnet har dannet seg for å sikre kontakt med sine omsorgspersoner. De beskriver en tilsynelatende innesluttet atferd som ifølge Killén (2017, s. 39) er i tråd med Ainsworths utrygge unnvikende tilknytningsmønster, og barn med en utagerende atferd som er i tråd med Ainsworths utrygge ambivalente tilknytningsmønster. De beskriver også barn som kan oppleves flyktig, som i henhold til Killén kan falle under det utrygge desorganiserte tilknytningsmønsteret.

Ifølge Killén (2017, s. 130-131) er en god mentaliseringsevne en viktig forutsetning for å kunne arbeide med tilknytning fordi den setter oss i stand til å «oppfatte og tolke andres adferd med hensyn til intensjoner, f.eks. behov, ønsker, følelser og hensikt.». Ved at informantene uttrykker hvordan en utrygg tilknytning kan vise seg og hva som kan ha forårsaket den mener jeg at informantene evner å se atferden i lys av underliggende intensjoner og at de slik viser en god mentaliseringsevne. En annen nødvendig egenskap i arbeid med tilknytning er ifølge Ainsworth (i Hart & Schwartz, 2009) omsorgspersonens sensitivitet og følsomhet for barnas tilknytningsatferd fordi disse egenskapene avgjør hvorvidt omsorgspersonen evner å respondere på barnets tilknytningsatferd på en hensiktsmessig måte (s. 77). På grunnlag av at informantene bruker formuleringen «Man kan se det på blick, væremåte.» (Beate), og ved at de evner å forklare de ulike uttrykkene og atferdene barna kan vise, synes jeg informantene gir uttrykk for å være sensitiv for barns ulike tilknytningsatferd.

Informantenes forståelse av begrepet utsatt livssituasjon samsvarer med den som ligger til grunn for denne oppgaven. Jeg synes også at informantene viser en god kunnskap om utrygg tilknytning og mener at det er grunn til å tro at informantene har en god mentaliseringsevne og sensitivitet. Dette gir grunnlag for å si at informantene har den nødvendige kunnskapen og kompetansen til å kunne bidra med datamateriale til å svare på problemstillingen:

«På hvilken måte arbeider barnehagelæreren med å skape trygg tilknytning til barn som lever i utsatte livssituasjoner?»

4.2 Primærkontakt

Tiltaket som kom tydeligst frem i arbeidet med å skape trygg tilknytning til barn med utrygg tilknytning er primærkontaktsystemet. Informantene peker på primær- og sekundærkontaktsystemet som et tiltak for å sikre at barnet minst har én voksen som kjenner dem godt og kan sikre ekstra oppfølging: «[...] for at tilknytning skal fremmes så kreves det jo en viss frekvens av interaksjon mellom barnet og den voksne.» (Ane). Informantene mener at primærkontaktens oppgave er å ivareta og trygge barnet og at hensikten er å forsøke å snu barnets negative erfaringer og forventninger til mer positive samspillserfaringer. Beate forteller at hun i rollen som primærkontakt ser på seg selv som en trygg base for barnet og at trygghetssirkelen ligger til grunn for mye av dette arbeidet. Informantene uttrykker at arbeidet både er ressurs-, kognitivt- og tidskrevende:

Om man skal jobbe tett på det barnet så skal man ikke «bare, bare hente noen ting», eller på det møtet, eller drikke den kaffen, eller.. da må man virkelig være der fysisk og psykisk selv, *på ekte!* Vi må tilrettelegge hverdagen vår sånn at ikke noe annet kommer i veien [...]. (Beate)

De forteller at de ikke får ekstra ressurser til arbeidet og at de opplever at det noen ganger kan gå utover de andre barna: «[...]det går på bekostning av de andre innimellom. Men jeg tenker at når det er bra for dette barnet, så er det også bra rundt.» (Beate). Informantene opplever at primærkontaktsystemet gir gode resultater og at barn blir tryggere ved at de arbeider på denne måten.

I følge Kvello (2015) har teori og delvis forskning kunnet vist til at barns indre arbeidsmodeller kan endres basert på nye tilknytningserfaringer, og da også påvirke barnets tilknytningsmønster (s. 114). Dette bidrar til å bekrefte at det er mulig å påvirke barnets utrygge tilknytningsmønster ved å gi dem nye positive samspillserfaringer, som informantene uttrykker er selve hensikten med primærkontaktsystemet. Killén (2017) bekrefter denne muligheten ytterligere ved å referere til studier som viser at barnets tilknytning til profesjonelle omsorgsgivere sannsynligvis til en viss grad kan kompensere for en utrygg barnforeldre-tilknytning (s. 55). Ved å arbeide på denne måten fungerer primærkontakten som en kompenserende tilknytningsperson som forsøker å utvikle en tilknytning som er det motsatte

av de negative tilknytningserfaringene barnet har; «Noe enkelt sagt dreier det seg om å bestrebe seg på å utvikle en kontakt som representerer en motvekt eller alternativ til det som preger barnets omsorgssituasjon.» (Killén, s. 136). Dette samsvarer med hensikten Ane har av å gi barna en opplevelse av at de voksne ønsker dem vell. Ifølge Killén er dette noe som skjer gradvis og de negative forventningene barnet har til samspill må bli motbevist gjentatte ganger (s. 137). Jeg tror det også er dette Ane mener når hun sier at å fremme en trygg tilknytning til barnet krever en viss frekvens av kontakt. Regelmessig positiv kontakt er imidlertid ikke nok, for å kunne representerer en motvekt til barnets tidligere erfaringer må man i følge Killén også være «[...] i stand til å se barnets tilknytningsstrategier og vite hva som har vært og er karakteristisk for barnets relasjoner.» (s. 137). Både Ane og Beate delte ulike erfaringer de har med arbeid med utrygg tilknytning, hvor fellesnevneren i alle historiene nettopp var at hvilke samspillserfaringer barnet hadde med seg fra tidligere lå til grunn for hvilken pedagogisk tilnærming de hadde. Dette er ifølge Killén en nødvendig kunnskap fordi «Et barn med unnvikende/hemmet tilknytningsmønster har behov for å bli møtt på en annen måte enn et barn med ambivalent/manøvrerende mønster, som igjen vil ha behov for å bli møtt annerledes enn et barn med desorganisert mønster.» (s. 136). Det kommer altså tydelig frem både i intervjuene og i teorien at det er nødvendig å vite hvilke erfaringer barnet har fra før for å kunne være en motvekt til den. Barnet har altså behov for noen som kjenner det godt og i følge Ane og Beate vil primærkontaktsystemet bidra til å sikre dette.

Ifølge Bowlby (i Hart & Schwartz, 2009) oppstår den trygge tilknytningen når barnet opplever å ha en sikker base (s.77), det virker derfor fornuftig at Beate i primærkontaktrollen ser på seg selv som en sikker base for barnet og at trygghets sirkelen ligger til grunn for mye av arbeidet hun gjør. Trygghets sirkelen er ifølge Powell et al. (2013) designet for å veilede foreldre og blant annet barnehagelærere til å se og respondere på barnets behov på en hensiktsmessig måte slik at de kan fungere som en trygg havn og en sikker base (s. 54). På den ene siden kan det virke noe meningsløst å bruke trygghets sirkelen i dette arbeidet fordi barn med utrygt tilknytningsmønster har utviklet seg egne strategier for å oppnå kontakt med tilknytningspersonen (Killén, 2017, s. 39) og viser ikke nødvendigvis sine behov med tilknytningsatferden slik det presenteres i trygghets sirkelen. Barn med et unnvikende tilknytningsmønster kan for eksempel oppleves å være utforskende når de i realiteten driver med selvomsorg som følge av at deres følelser gjentatte ganger ikke er blitt akseptert (Kvelling, 2015, s. 89). Dette mener jeg viser at man kan mistolke barnets tilknytningsatferd ved å tro at det er oppe i sirkelen, altså utforskende, når det egentlig er nede i sirkelen og har behov for en

trygg havn. På den andre siden tror jeg at et godt kjennskap til trygghetssirkelen kan bidra til å forstå barnets tilknytningsatferd bedre ved at man kan bruke den til å gjenkjenne barnets tilknytningsmønster (Powell et al, s. 88), og da også sannsynligvis kunne respondere på dets tilknytningsatferd med å være en trygg havn og en sikker base på en mer hensiktsmessig måte. I dette arbeidet virker det nyttig at primærkontakten har en god mentaliseringsevne og er i stand til å forstå barnets atferd med hensyn til underliggende behov, hensikt og følelser (Killén, s. 131). Det handler i følge Killén blant annet om en empatisk tilnærming, og å kunne «lytte til det som sies og de følelser og antakelser som ligger bak ordene og handlingene».

En annen dimensjon ved mentalisering handler i følge Kvello (2015) om å være påkoblet her og nå, en psykisk tilstedeværelse og et oppmerksomt nærvær (s. 121). Jeg tolker det som at det er denne dimensjonen til mentalisering Beate referer til når hun peker på at det er viktig at man er til stede – på ekte. Informantene uttrykker dog at dette kan være krevende fordi de ikke får noen ekstra ressurser til arbeidet, og at det derfor noen ganger kan gå på bekostning av de andre barna. Jeg tolker det som at informantene opplever mangel på ressurser for å kunne arbeide i henhold til rammeplanen (KD, 2017, s. 25-26) som på den ene siden sier at barnehagen skal bidra til kontinuitet og progresjon for både enkeltbarn og barnegruppen, og på den andre siden poengterer at barnehagen skal sørge for at barn som har behov for det skal få ekstra støtte. Dette kan antagelig oppleves som et etisk dilemma hvor informantene må velge mellom å prioritere enkeltindividet eller hele barnegruppen. Følelsen av å ikke klare å ivareta alle barna tilstrekkelig kan støttes av den danske doktorgradsstipendiaten Ole Henrik Hansen (i Killén, 2017) som i sine studier fant at bemanning var en stor utfordring i arbeidet med å ivareta barnas trivsel og utvikling (s. 141). Informantene velger allikevel å arbeide én til én med barnet og begrunner det med en opplevelse av at hele barnegruppen har det bra når dette barnet også har det bra. Jeg antar her at informantene mener at dynamikken i barnegruppen blir bedre dersom barnet med utrygg tilknytning og kanskje en utagerende atferd får den støtten det har behov for. Informantene uttrykker at arbeidet kan være utfordrende og krevende i forhold til både tid, ressurser og egen kognitive evne. De velger allikevel å arbeide på denne måten, noe som bidrar til å underbygge troverdigheten til at dette er et tiltak som ved riktig utførelse kan skape gode resultat i arbeidet med å skape trygg tilknytning.

I henhold til Kvello (2015, s. 114) og Killén (2017, s. 55) virker det altså sannsynlig at

barnehagelæreren kan bidra til å endre de negative erfaringene barnet har til samspill ved å gi nye positive samspillserfaringer. Arbeidet krever at man har en sensitivitet og mentaliseringsevne som gjør en i stand til å kunne svare på barnets tilknytningsatferd slik at barnet føler seg forstått og man kan fungere som en sikker base og trygg havn for barnet. Trygghets sirkelen viser seg som et støttende verktøy i dette arbeidet dersom man kjenner barnet og dets bakgrunn godt. Dette krever som Ane påpeker at man tilbringer mye tid sammen med barnet, noe informantene mener primærkontaktsystemet kan bidra til å sikre. Ved å arbeide med å trygge barnet er primærkontaktsystemet i henhold til stortingsmelding 6 (KD, 2019) både et helsefremmende og forebyggende tiltak, en funksjon barnehageloven (KD, 2005) §2 pålegger barnehagen til å ha. Primærkontakttiltaket viser seg imidlertid som et ressurskrevende tiltak, og det ser ut som bemanningsressursene kan føre til utfordringer i arbeidet. Dette kan føre til etiske dilemma for hvorvidt man skal prioritere enkeltindividet eller barnegruppen. Informantene mener allikevel at det både blir bedre for barnet og barnegruppens dynamikk dersom de arbeider med primærkontakttiltaket. Slik ser man både gjennom informantenes erfaring og teori at primærkontaktsystemet både er helsefremmende og forebyggende, og kan være et hensiktsmessig tiltak for å fremme en trygg tilknytning til det utrygt tilknyttede barnet.

4.3 Hjelp med å gjøre det uhåndterbare håndterbart

Informantene mener at barn med utrygt tilknytningsmønster ofte har behov for ekstra støtte til å håndtere følelsene sine på hensiktsmessige måter, og at dette er en del av arbeidet med å fremme en trygg tilknytning. Beate forteller at det handler om å vise kjærlighet til barnet, men at man samtidig må kunne være tydelig og bestemt, og slå ned på uakseptabel atferd. Informantene sier at man må stå sammen med barnet både i det positive og det negative.

For det er noe med det å, klare å håndtere, eller vite hvordan man skal håndtere det, da. Og støtte dem i det når det er vanskelig, og støtte dem i at det er rom for å vise følelser, uansett hvilke følelser det er [...]. (Ane)

Evnen til å regulere følelser er ifølge Drugli og Lekhal (2018) viktig for at barn skal oppleve at livet er begripelig, håndterbart og meningsfullt, og for å kunne takle motstand og utfordringer (s. 24). Barn med utrygt tilknytning har ifølge Killén (2017) imidlertid

vanskeligheter med å regulere følelser og vil ofte hemme dem eller mangle evnen til å regulere dem (s. 35), noe som kan tenkes å ha sammenheng med strategiene barnet har dannet seg for å sikre kontakt med sine omsorgspersoner (s. 39). Et barn med utrygt ambivalent tilknytningsmønster, for eksempel, har erfart at det må forsterke sin atferd for å sikre kontakt med omsorgspersonene (Kvvello, 2015, s. 89). Fordi barnet strategisk har hatt en forsterket atferd kan det tenkes at det ikke har lært seg hvordan det kan håndtere eller uttrykke sine følelser på andre hensiktsmessige måter. Ifølge Killén (2017) kan barn med utrygg tilknytning føle på et indre kaos av følelser, ved at man hjelper barnet med å håndtere følelsene kan man derfor bidra til å redusere noe av det indre kaoset (s. 150). Dette støtter informantenes formening om at barn med utrygg tilknytning har behov for ekstra støtte til å håndtere følelsene sine.

Det er ifølge Killén (2017) sannsynlig at det indre kaoset barnet kan kjenne på av følelser resulterer i en destruktiv atferd (s. 35). Slik kan det se ut som at barnets utviklede evne til følelsesregulering kan føre til en «uakseptabel atferd» som Beate sier. For å bidra til at barnet utvikler en mer sosial akseptabel atferd er det ifølge Killén viktig at man «lytter» til atferden og bestreber seg på å forstå hvilke følelser som ligger til grunn for den (s. 141). I henhold til Killén har mentaliseringsevnen en sentral rolle her ved at den gjør barnehagelæreren i stand til å ta barnets perspektiv, se følelsene som ligger bak atferden, og svare på disse følelsene på en måte som gjør at barnet føler seg forstått (s. 131). Jeg tolker det som at det er dette informantene mener med å «vise kjærlighet til barnet». Dette kan ifølge Killén imidlertid være krevende i situasjoner hvor barnet utagerer. Desto viktigere vil det da være at barnehagelæreren har en god mentaliseringsevne og evner å hankses med svært utagerende eller innagerende atferd (Killén, s. 143). Jeg tolker det som at det er dette også informantene mener når de sier at man må «stå sammen med barnet både i det positive og det negative». For at barnet skal kunne uttrykke følelsene sine på hensiktsmessige måter er det ifølge Killén viktig at barnehagelæreren viser aksept for alle de ulike følelsene (s. 150), eller som Ane sier «støtte dem i at det er rom for å vise følelser, uansett hvilke følelser det er [...]». Det betyr ikke at man skal godta uakseptabel atferd, som Beate uttrykker skal man slå ned på uakseptabel atferd – men man skal gjøre det med kjærlighet. Dette er i tråd med Killéns forståelse av det: «Destruktiv atferd skal stoppes! Men den skal stoppes autoritativt – ikke autoritært – og den skal stoppes med forståelse.» (s. 141). Følelsen er altså akseptabel, men det er ikke nødvendigvis atferden. Ved å hjelpe barnet med å håndtere følelsene sine vil det

også kunne utrykke dem med en mer sosial akseptabel atferd (Drugli & Lekhal, 2018, s. 123).

Ifølge Drugli og Lekhal (2018) er den trygge tilknytningen grunnleggende for å kunne støtte barnets følelsesreguleringsevne (s. 51). Dette kan tolkes som at den trygge tilknytningen må være tilstede før barnet kan støttes til å regulere følelsene sine. Videre mener Killén (2017) at å hjelpe utrygge barn med å regulere følelser kan bidra til å redusere noe av det indre kaoset de kan kjenne på (s. 150), som kan tolkes i retning av at å støtte barn i følelsesreguleringen er viktig for å fremme en trygg tilknytning. Jeg tolker det, i lys av disse teoretiske forståelsene og informantenes uttalelser som at tilknytningen har betydning for barns evne til å regulere følelser; barn med utrygg tilknytning har sannsynligvis ikke fått støtte i følelsesreguleringen og kan derfor føle på et indre kaos (Killén, s. 150). Derfor vil det være hensiktsmessig å støtte barnets følelsesreguleringsevne i arbeidet med å fremme en trygg tilknytning. Barnets følelsesreguleringsevne vil dessuten kunne bidra med å gi barnet en opplevelse av sammenheng i livet og ruste det til å håndtere motgang og utfordringer også videre i livet (Drugli & Lekhal, s. 51).

4.4 Fagteam

Beate forteller at de har jevnlig fagteammøter med barne- og familietjenesten, og at det er et nyttig tiltak i arbeidet med å skape trygg tilknytning. Hun uttrykker at de kan ha med barnets foreldre på fagteammøter, og at det kan bidra til å støtte foreldrene. Ifølge Beate bruker de også fagteamet til primærkontaktveiledning. En fagperson fra barne- og familietjenesten vil da etter behov komme og observere barnet og primærkontakten, og gi tilbakemelding på hvorvidt primærkontakten oppleves som tilstedeværende i arbeidet. Hun sier også at de samarbeider med fagteamet for å vurdere om det skal settes inn særskilte tiltak. Til tross for at informanten opplever at de har god kompetanse på tilknytningsområdet, forteller hun at det føles betryggende å vite at arbeidet de gjør er riktig:

Selv om vi kanskje opplever det at, vi har nok ofte hatt svarene før vi kommer dit, men det er noe med å få en bekreftelse på at det vi gjør er rett også da, tenker jeg. (Beate)

Ifølge Bratterud og Emilsen (2013) er noen av barnehagens viktigste samarbeidspartnere i arbeid med barnas omsorg barneverntjenesten, pedagogisk-psykologisk tjeneste og

helsestasjonen (s. 49), disse tjenestene inngår også ofte i barne- og familietjenesten og fagteam. Samarbeidet Beate snakker om er altså tverrfaglig. Et tverrfaglig samarbeid har i henhold til Bratterud og Emilsen som mål å samle den ulike kompetansen de aktuelle profesjonene har slik at man kan bistå barn og foreldre på en best mulig måte (s. 48). Derfor virker fagteamet som en nyttig ressurs for å støtte foreldrene, slik Beate også uttrykker. Som barnehagelærer observerer man barn i stressfylte adskillelse- og gjenforeningssituasjoner hvor barns tilknytningsstrategier ofte kan vise seg tydelig, dette fører ifølge Killén (2017) til at barnehagelæreren har en større tilknytningskompetanse enn mange andre yrkesgrupper (s. 35). Jeg tolker det Beate sier om at de ofte har svarene før de møter det tverrfaglige fagteamet opp mot kompetansen hun sannsynlig har ved at hun over en lengre periode har observert barnet og dets tilknytningsstrategi i stressfylte situasjoner. På den andre siden ser vi at hun allikevel setter pris på fagteammøtene og synes det er godt å få bekreftelse på at det de gjør er riktig. Dette tolker jeg i lys av Bratterud og Emilsens (2013) utsagn om at barnehagen ikke har alle profesjonene som trengs, og at samarbeid kan føre til at barnehagelæreren kan føle seg tryggere og mer kompetent (s. 48). Det virker som Beate erkjenner at man som barnehagelærer ikke nødvendigvis har all kompetansen som trengs, og at møter med det tverrfaglige fagteamet hvor de kan drøfte sammen er med på å trygge Beate i arbeidet hun gjør. Fagteamet observerer også primærkontakten og gir veiledning knyttet til tilstedeværelsen. Denne funksjonen av veiledning støttes av Killén (2017) som mener at faglig veiledning vil kunne bidra til refleksjon, integrering av relevante kunnskaper og å styrke mentaliseringsevnen (s. 125). Slik kan vi se at et godt tverrfaglig samarbeid kan bidra til å styrke primærkontakten i rollen sin, sikre at man setter inn gode og nødvendige tiltak for barnet, og til å støtte og veilede foreldrene.

Ane nevner ikke tverrfaglig samarbeid som et tiltak, men fordi Ane og Beate arbeider i den samme kommunen og sannsynligvis har de samme kommunale tilbudene, kan man anta at det også ligger et tverrfaglig samarbeid bak Anes arbeid. Informantene nevner også mange øvrige like tiltak, men det kan tenkes at Ane og Beate har hovedfokuset på ulike tiltak, og at Ane derfor fokuserte mer på andre tiltak enn nettopp dette. Det tverrfaglige samarbeidet viste seg å være av så stor betydning at jeg allikevel valgte å presentere det som et tiltak.

4.5 Foreldresamarbeid

Underveis i intervjuene nevner informantene foreldrene. De nevner blant annet at primærkontakten har hovedansvaret for foreldrekontakten hos det aktuelle barnet, og at de opplever det som nyttig for foreldrene å delta i fagteammøter med barne- og familietjenesten. Ingen av informantene nevner derimot foreldresamarbeid eksplisitt som et eget tiltak for å fremme en trygg tilknytning hos barnet, noe jeg synes er et interessant funn i seg selv.

Et godt foreldresamarbeid krever ifølge Glaser (2018) at man møter foreldre med en holdning om at de er viktige ressurser i barnets liv (s. 38). Gjennom å tildele hovedansvaret for foreldrekontakten til primærkontakt, og ved å arrangere fagteammøter med foreldrene, mener jeg at informantene viser til en aktiv og tett foreldrekontakt. På bakgrunn av dette mener jeg at det også er sannsynlig at de anser foreldrene som viktige ressurser for barnet. I henhold til Smith (2002) er det sannsynlig at barn det første leveåret har et tilknytningshierarki av to til tre omsorgspersoner (s. 28), og ifølge Kvello (2015, s. 114) er den fremste og viktigste tilknytningen i dette hierarkiet den de har til sine foreldre. Kvello mener derfor at barnet vil ha behov for å opprettholde tilknytningen den har til disse, uavhengig om tilknytningen er utrygg. Han påpeker videre at dette kan føre til at tiltak som primærkontaktsystemet kan bli svekket, eller at den trygge tilknytningen uteblir, dersom man ikke også støtter foreldrene til å utvikle gode foreldrefunksjoner (s. 116). Foreldrefunksjoner som sannsynligvis må forbedres for å kunne fremme en trygg tilknytning hos barnet er blant annet mentaliseringsevnen og sensitivitet for barnets behov (Kvello, 2015, s. 117). Det er altså grunn til å tro at primærkontaktens evne til å forstå og respondere på barnets tilknytningsatferd ikke nødvendigvis er nok; foreldrene som er barnets viktigste tilknytning ser ut til å måtte utvikle de samme funksjonene. Her ser man tydelig hvor sentralt det foreldrestøttene arbeidet er for å kunne snu barnas utrygge tilknytningsmønster til trygg. Vi har allerede sett at et slik foreldrestøttene og -veiledende arbeid krever et tverrfaglig samarbeid (Bratterud og Emilsen, 2013, s. 48.), og ved å arrangere tverrfaglige fagteammøter som foreldrene kan delta på ser det ut som informantene kan bidra til et slikt foreldrestøttene og -veiledende arbeid.

Med innsikt i hvor sentralt det er at foreldrene forbedrer sine foreldrefunksjoner for at barnet skal kunne utvikle en trygg tilknytning synes jeg det er interessant at ingen av informantene nevner foreldresamarbeid som et direkte tiltak. En forklaring til dette kan være måten jeg har stilt spørsmålene på. Fordi jeg ikke har presisert hvorvidt det handler om barn som bor hos

foreldrene eller i fosterhjem kan informantene ha svart på spørsmålene uavhengig av dette, og fokusert utelukkende på tiltak de gjør uavhengig av foreldrene. En annen forklaring kan være at informantene ser på foreldresamarbeidet som så sentralt at det nærmest er en selvfølge. På den andre siden kan det også tenkes at det kan dreie seg om en eventuell redsel for å havne i konflikt med foreldrene (Bratterud & Emilsen, 2013, s. 68), og at en usikkerhet knyttet til dette (Bratterud & Emilsen, s. 48) er en forklaring på hvorfor de ikke nevner foreldresamarbeid som et eksplisitt tiltak. Til tross for at ingen av informantene nevner foreldresamarbeid som et direkte tiltak mener jeg allikevel at dette funnet viser at det er noe de arbeider aktivt med både gjennom daglig kontakt med primærkontakt og i et tverrfaglig perspektiv.

5. Avslutning

«Alle barn fortjener en god start, barn og unge skal oppleve å lære, leke, utvikle seg og mestre. Trygge rammer er viktig. Trygge barn som trives, lærer bedre.» (KD, 2019, St.meld. nr. 6). Slik viste jeg innledningsvis til hvilken betydning en trygg tilknytning har for barns utvikling. Videre viste jeg til at ikke alle barn har mulighet til å utvikle en trygg tilknytning til sine primære omsorgsgivere, og at barnehagelærere i den forbindelse har en viktig rolle. Hensikten med denne oppgaven har nettopp vært, gjennom valgt metode, å undersøke hvordan man som barnehagelærer kan skape en trygg tilknytning til et utrygt tilknyttet barn, med problemstillingen:

«På hvilken måte arbeider barnehagelæreren med å skape trygg tilknytning til barn som lever i utsatte livssituasjoner?»

Det viste seg i mine funn at informantene var overraskende samsvarende, og det de sa viste seg å ha godt hold i den teoretiske tilnærmingen. Hvilke personlige egenskaper og kompetanse barnehagelæreren har ser ut til å være avgjørende for om de kan fremme en trygg tilknytning hos barnet. Barnehagelæreren må evne å ta barnets perspektiv og være sensitiv for barnets tilknytningsatferd ved å blant annet forstå hvilke følelser som ligger bak atferden slik at barnet kan bli møtt på en måte som gjør at det føler seg forstått. Trygghetssirkelen ble i dette arbeidet brukt som et veiledende verktøy av informantene. Barnehagelæreren som skal arbeide med et utrygt tilknyttet barn må også ha evnen til å kunne hankses med svært utagerende eller svært innagerende atferd, fordi det ifølge Killén (2017) ofte er slik barn med utrygg tilknytning uttrykker sine følelser (s. 146). Gjennom sin kompetanse om utrygge tilknytningsmønstre og personlige egenskaper bestreber barnehagelæreren seg på å gi barnet positive samspillserfaringer som står i kontrast til hva barnet tidligere har opplevd. På den måten kan man ifølge Kvello (2015) bidra til å endre barnets indre arbeidsmodeller og påvirke det utrygge tilknytningsmønsteret (s. 114). Dette tar ifølge Killén tid (s. 139) og krever ifølge informantene en høy frekvens av kontakt mellom barnet og barnehagelæreren. For å sikre denne frekvensen av kontakt viste primærkontaktsystemet seg som et sentralt tiltak ved at man får arbeide én til én med barnet. Gjennom én til én kontakt gir primærkontakten barnet positive opplevelser, og hjelper barnet med å håndtere følelsene sine slik at det kan uttrykke

seg på hensiktsmessige måter. Primærkontakten har også hovedansvaret for foreldrekontakten hos dette barnet. Fordi foreldrene i henhold til Kvello er barnets viktigste relasjon, og de er avhengig av å opprettholde denne (s. 114), viste foreldresamarbeid seg som et uunngåelig tiltak for å fremme barnets trygge tilknytning. Gjennom tett kontakt og tilrettelegging av tverrfaglig veiledning for foreldrene kan barnehagen bidra til at foreldrene forbedrer sine foreldrefunksjoner. Den tverrfaglige veiledningen har også i henhold til informantene betydning for å trygge primærkontakten i sin rolle, og bidra til å forbedre kvaliteten av støtte barnehagen gir til barnet og foreldrene.

I arbeidet med denne forskningsoppgaven har jeg lært mye, både om tilknytningsprosesser og utrygge tilknytningsmønstre. Oppgaven har også åpnet øynene mine for hvor viktig foreldresamarbeidet og det tverrfaglige samarbeidet er for hvorvidt man kan fremme en trygg tilknytning hos barnet. Jeg er imidlertid langt fra utlært, og det er mye som kom fram i denne oppgaven jeg gjerne skulle undersøkt ytterligere. Jeg synes det blant annet er interessant at barnehagen, som er pålagt å ha en helsefremmende og forebyggende funksjon i henhold til barnehageloven (KD, 2005) §2, opplever mangel på bemanningsressurser for å kunne utføre dette arbeidet. I videre forskning ville jeg undersøkt hvordan mangel på ressurser og bemanning påvirker det helsefremmende og forebyggende arbeidet. Om jeg hadde mulighet ville jeg også undersøkt foreldresamarbeidet ytterligere, hvorfor er mange ansatte i barnehagen redd for å havne i konflikt med foreldrene? Og hvilken kompetanse er nødvendig for at barnehagelæreren kan støtte foreldrene i å forbedre sine foreldrefunksjoner?

I henhold til Mossige og Dyb (2009) (i Øverland, 2017) er det sannsynlig at jeg i barnehagelærerprofesjonen vil møte barn med utrygg tilknytning, jeg håper og tror da at denne oppgaven kan hjelpe meg i arbeidet med å fremme en trygg tilknytning hos barnet, fordi alle barn fortjener en god start.

6. Kildeliste

Barne- og familiedepartementet. (2013). *Forebyggende innsats for barn og unge* (Rundskriv

Q-16/2013). Hentet fra

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/rundskriv_q16_2013.pdf

Bratterud, Å. & Emilsen, K. (2013). *Dørstokkmila: Barnehagens vei fra magefølelse til melding*. Bergen: Fagbokforlaget.

Bowlby, J. (1988). *A secure base. Clinical applications of attachment theory*. [ARK e-bok]

London: Routledge. Hentet fra: <https://www.ark.no/kategori/e-boker/>

Dalland, O. (2017) *Metode og oppgaveskriving*. (6. Utg.). Oslo: Gyldendal.

Drugli, M, B. & Lekhal, R. (2018). *Livsmestring og psykisk helse*. Oslo:

Cappelen Damm Akademisk.

Glaser, V. (2018). *Foreldresamarbeid: Barnehagen i et mangfoldig samfunn*. (2. Utg.). Oslo:

Universitetsforlaget.

Hart, S. & Schwartz, R. (2009). *Fra interaksjon til relasjon: Tilknytning hos Winnicott,*

Bowlby, Stern, Schore & Fonagy. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Killén, K. (2017). *Forebyggende arbeid i barnehagen: samspill og tilknytning*. (2.

Utg.). Oslo: Kommuneforlaget.

Kunnskapsdepartementet (2005). Lov om barnehager (LOV-1995-05-05-19). Hentet fra

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

Kunnskapsdepartementet (2017). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo:

Pendlex.

Kunnskapsdepartementet. (2019). *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap*

barnehage, skole og SFO (Meld. St. 6 (2019–2020)). Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-6-20192020/id2677025/>

Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko: Skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Oslo: Gyldendal

Akademisk.

Larsen, A, K. (2017) *En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig*

forskningsmetode. (2. Utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

Powell, B., Cooper, G., Hoffman, K., & Marvin, B. (2013) *The circle of security intervention:*

Enhancing attachment in early parent –child relationships. [ARK e-bok] New York:

The Guilfordpress. Hentet fra: <https://www.ark.no/kategori/e-boker/>

Smith, L. (2002). *Tilknytning og barns utvikling*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Øverland, K. (2017, 13. juni). Omsorgssvikt, vold, seksuelt misbruk og krenkelser er skadelig for barn. *Læringsmiljøsentret*. Hentet fra <https://laringsmiljosenteret.uis.no/#Skole>

7. Vedlegg

7.1 Samtykkeskjema

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil du delta i bachelorprosjektet

«Fra utrygg til trygg tilknytning»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å få innsikt i hvordan barnehagelærere arbeider med å skape trygg tilknytning til barn som lever i utsatte livssituasjoner. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Problemstillingen i denne bacheloroppgaven er «På hvilken måte arbeider barnehagelæreren med å skape trygg tilknytning til barn som lever i utsatte livssituasjoner?»

Formålet med denne oppgaven er å få innsikt og en dypere forståelse for hvordan man som barnehagelærer jobber med å skape en trygg tilknytning til barn som lever i utsatte livssituasjoner. Dette kan innebære eventuelle tiltak barnehagen har, kompetanse og egenskaper hos barnehagelæreren, erfaringer med metoder og tiltak etc.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

- Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du deltar i et intervju. Det vil ta omkring ca. 45 minutter. Spørsmålene vil dreie seg om temaet trygg og utrygg tilknytning, hvordan dere som barnehage arbeider med dette, og dine erfaringer med ulike metoder og tiltak. Du får tilsendt intervjuguiden noen virkedager før intervjuet.
- Opplysningene samles inn med lydopptaker om du samtykker til dette. Informasjonen vil deretter bli transkribert over på pc med passord, og anonymisert, og deretter slettet fra lydopptaker.
Dersom du ikke samtykker til bruk av lydopptaker vil jeg ta notater under intervjuet.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- Få rettet personopplysninger om deg
- Få slettet personopplysninger om deg
- Få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- Å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- De som vil ha tilgang er mine to veiledere ved Dronning Maud.
- For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene vil jeg erstatte navnet og kontaktopplysningene dine med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Hva skjer med opplysningene dine når jeg/vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 6. Mai. Alle personopplysninger vil bli slettet innen prosjektslutt.

På oppdrag fra Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til bachelorprosjektet, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning ved.
- Vårt personvernombud: Hans Christian Ristad, Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
Elisabeth Walsøe Lehn
Sølvi Ann Fætten

Student
Silje Høystakli

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Fra utrygg til trygg tilknytning*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 6. Mai

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

7.2 Intervjuguide

Generelt

1. Hvilken faglig bakgrunn har du? (Grunnutdanning, videreutdanning)
2. Hvor mange år har du jobbet i barnehage?
 - a. *Hvor mange år har du jobbet i den aktuelle barnehagen?*

Hoveddel

Begrep

1. Hva legger du i begrepet tilknytning?
 - a. *Hva mener du kjennetegner trygg tilknytning?*
 - b. *Hva mener du kjennetegner utrygg tilknytning?*
2. Hva legger du i begrepet ”utsatte livssituasjoner”?

Erfaringer

3. Hvilke erfaringer har du med barn i utsatte livssituasjoner?
 - a. *På hvilken måte har du opplevd at belastende livssituasjoner kan prege tilknytningsmønsteret til barna?*
4. På hvilken måte arbeider barnehagen med temaet trygg og utrygg tilknytning? –(Kurs, veiledning, samarbeid med andre etater, etc.)
 - a. *Eventuelt hvilke kurs/Hva går veiledningen ut på? Hvordan blir dette utført?*
 - b. *Hva har barnehagen fokus på i arbeidet med temaet?*
5. Har barnehagen noen konkrete tiltak for å bidra til å skape trygg tilknytning til barn som lever i utsatte livssituasjoner? –Hvilke?
 - a. *Har du spesielt gode erfaringer med noen tiltak/metoder? –Hvilke?*
6. Hva mener du er viktig i arbeidet med å skape trygg tilknytning til barn som lever i utsatte livssituasjoner?

Avslutning

1. *Er det noe jeg ikke har spurt om som du vil si noe om?*
2. *Er det noe du vil utdype?*
3. *Har du kommet på noe mer underveis som du vil tilføye?*